

Lidt om at skrive historie – og tro at man gør det

Niels Peter Stilling

Fortid og Nutid juni 1998, s.139-141

I *Fortid og Nutid* 1998:1, side 50-53 bragtes Karsten Kjer Michaelsens reaktion på en anmeldelse af hans bog *Danskerne på Prærien*. Dette har givet anmelderen, Niels Peter Stilling, anledning til følgende gensvar.

Niels Peter Stilling, f. 1953, ph.d., museumsinspektør på Søllerød Museum.

En af de befordrende ting blandt danske historikere er man tør at kritisere hinandens værker. Det giver ofte nogle farverige og ind i mellem frugtbare debatter om historieskrivningens karakter og indhold. Jeg er ikke sikker på, at funktionsleder Karsten Kjer Michaelsens debatindlæg vedrørende min anmeldelse af hans bog om *Danskerne på Prærien* hører til de mest frugtbare, men jeg vil alligevel forsøge at uddybe mine synspunkter her.

Karsten Kjer Michaelsens indledende betragtninger om hans »kvalitative indgang« til studiet af danskerne i Howard County taler for så vidt for sig selv. De er som han selv så præcist beskriver sin egen bog »diffuse«. Men lad mig alligevel slå fast, at jeg på intet tidspunkt har hævdet at sidde med »facitlisten« om den danske udvandring til Amerika, al den stund, at historien som bekendt ikke har nogen »facitliste«.

Jeg er i allerhøjeste grad tilhænger af det, man med Karsten Kjer Michaelsen kunne beskrive som det kvalitative studie af menneskene bagved udvandringsstatistikken. Det er bestemt ikke den gamle kvantitative historieskrivning, jeg efterlyser i min anmeldelse af bogen, og når Karsten Kjer

Michaelsen underforstået tillægger mig en særlig forkærlighed for den side af sagen, må jeg melde hus forbi. Min kritik går først og fremmest på, at Karsten Kjer Michaelsens såkaldte kvalitative menneskestudier er uden substans, fordi hans kildemateriale, erindringerne, er for dårlige, fordi han forsynder sig mod den elementære historiske kronologi og kildekritik, fordi han ikke kender den grundlæggende forskning og dybest set heller ikke ved, hvor han vil hen med sit studium af det danske settlement.

Et eksempel blandt mange er Karsten Kjer Michaelsens manglende forståelse for kortmaterialets potentiale. Det er således temmelig sigende, når Michaelsen imødegår min kritik af den manglende skildring af undersøgelsesområdet med at påstå, at han med gengivelsen af en række kort i bogens første kapitler, har opfyldt kravet om en præsentation af lokalområdet. »Se på kortene«, siger han. Min anke i anmeldelsen var netop, at det fremragende amerikanske kortmateriale »muligheder for at vise udviklingsforløb og sammenhængen med de naturgivne forudsætninger« ikke udnyttedes. Kortene bringes løsrevet fra den lokale sammenhæng i det kapitel der omhandler

Homestead-loven, og teksterne er inetsigende, som f.eks. side 23: »*Jordfordelingen i det vestlige Howard Co. år 1900; især danskerne og polakkerne skabte markante kolonier*«, eller det næsten ulæselige kort side 25: »*Union Pacific Railroad fik af regeringen hver anden sektion 20 miles på hver side af banen*«. Samtlige kort er for god uordens skyld gengivet uden målestoksforhold.

I min anmeldelse har jeg påpeget misforholdet mellem forfatterens fragmentariske beskrivelse af indvandrerens opdyrkning af prærien og de mange sider, der anvendes på indianerproblematikken. Forfatteren tilbageviser min kritik ud fra følgende interessante betragtning, nemlig at »*de anvendte kilder*« viser, at »*frygten for urbefolkningen*« fyldte »*utrolig meget*« (min understregning). Det er jo netop problemet ved erindringsstoffet. Det daglige slid er kommet på afstand, mens de gamle farverige fortællinger om indianernes overgreb i bedste western-tradition får tildelt en nærmest myteagtig rolle. Havde forfatteren anvendt samtidige kilder, som f.eks. brevstoffet eller dagbøger, ville han måske have opdaget, at det var anderledes konkrete problemer i forbindelse med kampen for det daglige brød, der optog indvandrerne og ikke frygten for urbefolkningen. Rejsningen af mindsteningen for de to af indianerne dræbte drenge »*65 år efter hændelsen*«, bekræfter jo på sin egen vis dette; i samtiden var begivenheden hurtigt glemt. Endelig oplyser Karsten Kjer Michaelsen nu, at den af museet genfundne mindsten og de berørte familier hører til i et helt andet county. Det havde vel været naturligt at redegøre for dette ikke helt uvæsentlige aspekt i bogen.

Når det gælder afsnittet »*Døden på prærien*« hiver Karsten Kjer Michaelsen et fra sammenhængen løsrevet citat frem, og tillægger mig derefter et underforstået ønske om en kvantitativ

oversigt over dødsfaldene i det danske settlement. Det er ikke pointen. Hvad jeg efterlyste i min anmeldelse var en redegørelse for lokalsamfundet set »*gennem kirkegårdens spejl*«. Et rimeligt ønske al den stund, at Michaelsen tydeligvis har fotograferet en række danske gravsten i Howard County. Jeg tør næsten ikke tilføje, at jeg også her savner en analyse af det samtidige materiale i f. eks. kirkebøger og breve.

Det er temmeligt ubegribeligt, at Karsten Kjer Michaelsen i det følgende afsnit om pionerkvinden tillægger mig »*overlegent at afvise samtidige kilder og øjenvidneskildringer*«. Det viser mest af alt noget om forfatterens tvivlsomme forhold til sit kildemateriale. Min anke er netop, at forfatteren ikke benytter det samtidige materiale, men primært støtter sig til langt senere erindringsstof skrevet af mænd, og dermed giver et fortegnet billede af »*en usynlige kvinde på prærien*«. Når endelig en kvinde får ordet, er det en højskolelærerinde, der som forfatteren trods alt indrømmer ikke repræsenterer det store flertal af hårdtarbejdende immigrantkvinder i det amerikanske landbrug.

Karsten Kjer Michaelsen beder mig at læse kapitlet »*To sprog*« igen. Det har jeg så gjort, og jeg kan kun endnu en gang fastslå: Det kapitel handler om immigranternes møde med det ny land og overhovedet ikke om »*to sprog*«. Lad mig uddybe: I kapitlets tre spalter genfortælles tre »*case-studies*«. Først handler det om en dansk hotelejer, »*De rejsendes ven*«, der udsteder en ublu hotelregning til nyankomne danske immigranter i Chicago. Næste »*story*« beretter om dødsfald inden for samme immigrantfamilie i Chicago, hvor en venlig engelsktalende dansk nabokone arrangerede begravelsen. Tredie historie drejer sig om en dansk immigrantfamilie, der bliver snydt ved et jordkøb i Wisconsin – af en anden dansker fra »*kulsviereggen*«. Det er alt. Ingen af historierne er i øvrigt fra

Nebraska og med mindre forfatteren refererer til de danske dialekter, når han taler om to sprog, så må jeg give ham helt ret »det er ikke nemt« at skrive, når man ikke ved, hvad man egentlig skriver om.

Den centrale problematik om bevarelsen af det danske sprog i forbindelse med integrationen i de nye land omtales først i kapitlet om »Skole og kirke«, hvilket er fremhævet i anmeldelsen. Den amerikanske historiker, Roger Welsch, citeres for nogle markante synspunkter omkring danskernes assimilation. Og i den forbindelse har jeg med undren, men uden slet skjulte hensigter, tilladt mig at spørge om, hvad Hr. Welsch egentlig laver i den danske middle-of-nowhere-bosættelse i Nebraska. Om ikke andet så har min anmeldelse da afstedkommet, at Karsten Kjer Michaelsen her giver en forklaring på den interessante historikers rolle i bogen om *Danskerne på Prærien*. Kun ærgerligt, at han ikke tidligere har redegjort for sammenhængen, herunder at en væsentlig del af billedmaterialet åbenbart er indsamlet af Roger Welsch.

Til slut skal jeg ikke benægte, at bogen som et stykke dansk-amerikansk lokalhistorie har sin værdi, skønt den ikke opfylder basale krav til en kultur-geografisk funderet lokalhistorie, hvor redegørelser for topografien, bebyggelsesudvikling og befolkningssammensætning bør stå i centrum. Problemet

er dog først og fremmest, at både bog og udstilling foregiver noget mere, ovenikøbet på et så højt ambitionsniveau, at »fortiden – den danske bosættelse – relateres til nutiden – den amerikanske hverdag«. Det er her, at projektets begrænsninger viser sig. Hverken bog eller udstilling formår at give et pålideligt eller fyldestgørende bidrag til den store historie om danskerne på prærien. Det hele ender i myteskrivning i stedet for historieskrivning.

Karsten Kjer Michaelsens sure, personlige angreb på min læsefærdighed og holdning til den mere overfladiske del af det amerikanske kulturliv, skal jeg ikke kommentere her. Udstillingsteknikken er ligeledes en anden diskussion værdig. Men jeg vil dog stadig tillade mig at hejse advarselsflaget mod den tekstløse udstilling og audioguidning. Efter min overbevisning er denne leflen for smart teknik endnu en pind til de danske museers ligkiste. Når man ukritisk lukker underholdningsindustriens hjælpemidler indenfor i stedet for at arbejde med dybtgående og seriøs formidling, så er man godt på vej til Bon-Bon-lands oplevelsescentre. Successen her målt i glade mennesker er til at tage og føle på. Men derfor behøver museerne, der trods alt ikke skal leve af entreindtægterne, at opføre sig som managementstyrede underholdningscentre, hvor alene publikumstilstrømningen er succeskriteriet.